

KUSTĪBAS ATTĒLOJUMS MĀKSLĀ

The Representation of Movement in Art

Inga Ruskule

Daugavpils Universitāte, e-pasts: inga_ruskule@inbox.lv

Abstract. *The aim of the article is to explore and analyze the movement representation methods in static artworks. Applied methods: Theoretical research and analysis of literature sources and Internet resources.*

Conclusion: Artists of different eras have turned to reproduce motion. Visual depiction is static, but it is possible to create the illusion of activity. Because movement occurs in time and space, the task of the artist is to model these dimensions on the artwork space so that it creates the impression of motion. Artists use the following ways of representing motion: creation of dynamic, energetic, asymmetrical and varied composition; expression; vagueness, uncertainty, blending; repetition of lines and shapes, image doubling, triplication etc.; representation of different motion positions, poses, gestures; a combination of various spaces and times; representation of such images, actions and places, which are associated with motion (vehicle, road, stairs etc.); use of opposites of motion and peace; etc.

Keywords: *motion, movement, painting, space, time.*

Ievads

Kustība notiek laikā un telpā. Līdz ar kustību notiek izmaiņas. Kustīgs objekts katrā momentā atrodas noteiktā savas kustības stadijā. Fiziķiem visa matērija atrodas kustībā. Robeža starp priekšmetu un darbību izzūd, jo matērija nav nekas cits kā enerģiju sakopojums. Raugoties no filozofiskā viedokļa, kustība galvenokārt ir saistīta ar pārmaiņām. Kustība ir spēcīgākais redzes uztveres stimulants, kas pievērš dzīvo būtņu uzmanību. Kustības attēlojumam ir pievērsušies dažādu laiku mākslinieki, piemēram, Leonardo da Vinči, Edgars Degā, Vinsents van Gogs, Marsels Dišāns, Džakomo Balla, Frānsiss Bēkons, Mikolajs Obrickis, Džeimss Phua, Mišela Džadera, Moto Vaganari, Ivars Heinrihsons, Vineta Kaulača, Pēteris Sidars, Vija Zariņa. Kustības atveidošana mākslas darbā ir izaicinājums. Mākslinieki, kuri darbojas statisku, divdimensionālu mākslas mediju ietvaros, saskaras ar ierobežojumiem dinamisku un trīsdimensionālu objektu attēlošanā. Vizuālais attēlojums ir statisks, taču ir iespējams radīt iespaidu par aktivitāti.

Raksta mērķis: pētīt un analizēt kustības attēlošanas veidus statiskos mākslas darbos.

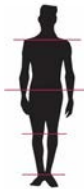
Izmantotās metodes: literatūras avotu un interneta resursu teorētiskā izpēte un analīze.

Kustības attēlojuma mākslā aizsākumi un attīstība

Cilvēks jau kopš senatnes pēta pasaules procesus un izjūt vajadzību redzēto, piedzīvoto un izjusto radoši atveidot. Pirmatnējais cilvēks uz alu sienām zīmēja medību ainas, skrienošus dzīvniekus, kuriem dažkārt ir saskatāmas vairāk nekā četras kājas. Tas varētu norādīt uz kustības atainojuma mēģinājumiem, iekļaujot vienā zīmējumā dažādus kustības stāvokļus.

Galvenais mākslas objekts viduslaikos un renesanses laikā ir cilvēka figūra. Jau kopš senajiem grieķiem figūras pozicionēšanai gleznā vai skulptūrā tiek pielietota *contrapposto* tehnika. Tas nozīmē, ka figūras gurni un kājas ir pagrieztas citā virzienā nekā pleci un rokas, ķermeņa svars tiek balstīts uz vienu kāju. Zīmējot cilvēka figūru, līnijām, kas savieno divus gurnus un divus plecus, jābūt slīpām, paceļot vienu gurnu un nolaižot plecu, kas atrodas tajā pašā pusē. Pretstatītais gurnu un plecu slīpums izjauc simetriju, tādā veidā tiek radīts cilvēka dabiskas kustības iespaids (skat. 1.–3. att.). Šo tehniku ļoti labi zināja tādi itāļu renesanses laika mākslinieki kā Andrea Mantegna (*Andrea Mantegna*, 1431–1506), Leonardo da Vinči (*Leonardo da Vinci*, 1452–1519), Rafaēls (*Raffaello Sanzio da Urbino*, 1483–1520), Ticiāns (*Tiziano Vecellio*, 1488/1490–1576).

Dinamiskas figūras rada noteiktu vizuālu noskaņojumu, enerģiju un interesi. Ķermeņa labā un kreisā puse ievērojami atšķiras, neskatoties uz to, ka ķermenis pēc uzbūves ir simetrisks. Kad ķermeņa svars tiek vienmērīgi balstīts uz abām kājām, tas atrodas statiskā līdzsvarā, izskatās statisks, nekustīgs un var šķist diezgan neinteresants (Albert, 2003).

1. attēls. Statiska figūra.
(Albert, 2003: 207).

2. attēls. Dinamiska figūra.
(Albert, 2003: 207).

3. attēls. Dinamiskas figūras izstaro enerģiju.
(Albert, 2003: 208).

Leonardo da Vinči zīmējumā “Vitrūvija cilvēks” (*Vitruvian man*) figūrai ir četras rokas un četras kājas. Tajā ir parādītas cilvēka proporcijas un iespējamie ekstremitāšu stāvokļi. Zīmējumā tiek demonstrēts, kā cilvēka ķermenis var ievietoties aplī un kvadrātā. Jāatzīmē, ka šī laika glezniecībā tamlīdzīgi mākslas paraugi nav atrodami. Klasiskajā Eiropas glezniecībā ir noteikti likumi, kā jāattēlo cilvēka figūra. Neviena no ķermeņa daļām netiek divkāršota vai vairākkārt pavairota, ja vien netiek attēlota kāda mītiska būtne. Laikā starp viduslaiku mākslu un moderno mākslu, glezniecībā figūras kustība netiek sadalīta atsevišķās ķermeņa daļu pozīcijās (Lubbock, 2009).

Leonardo da Vinči pētīja zirgu kustības un anatomiju. Bieži vienā skicē zīmēja objektu dažādās pozīcijās. Šāda veida eksperimenti ļauj salīdzināt un atrast piemērotāko pozu sava mākslas darba iecerei. Mākslas vēstures zinātnieks Džohaness Natans (*Johannes Nathan*) norāda, ka šī zīmēšanas metode nav dzīvnieka attēlojums kustībā, pat, piemēram, ja zirga kāju kontūru atkārtojumi mūsdienu skatītājam var radīt “kinematogrāfiskas” asociācijas. 4. attēlā redzamajā zīmējumā Leonardo da Vinči eksperimentē ar daudzām zirga kāju un galvas pozīcijām – pētījums, kas noved līdz citam zīmējumam (skat. 5. att.) (Nathan, Zöllner, 2016: 84–85).

4. attēls. Leonardo da Vinči. Zirga studijas.
1505. Tinte, sarkans krāns. 153 x 142 mm.
(Nathan, Zöllner, 2016: 129).

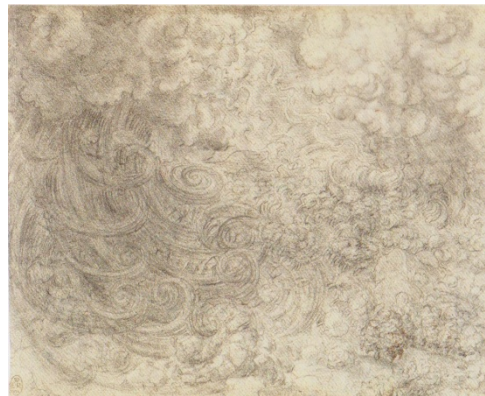

5. attēls. Leonardo da Vinči. Zirga studija.
1504 – 1510. Melns krāns. 131 x 127 mm.
(Nathan, Zöllner, 2016: 121).

Leonardo da Vinči zīmēja cilvēku figūras darbībā, attēlojot dažādas pozas. Pētīja, kā kustas dažādas ķermeņa daļas, skicējot muskuļus, kaulus, locītavas. Pētīja orgānu funkcijas un savstarpējo mijiedarbību. Salīdzināja cilvēka un dzīvnieka uzbūvi. Mākslinieku interesēja arī darbības secīguma parādīšana statiskā attēlā. Viņš mēģināja radīt kustības iespaida efektu gan cilvēku, gan dzīvnieku, gan augu un ainavu studijās.

Ainavu mākslinieks redzēja kā dinamisku un savā starpā saistītu procesu kopumu. Viņa uzmanību piesaistīja zemes erozijas procesi ūdens iedarbībā. Leonardo da Vinči, zīmējot ūdens studijas, saskatīja analogiju starp ūdens kustību un matiem. Viņš meklēja līdzības starp dažādām

materiālu struktūrām. Vienā no zīmējumu sērijām attēlojis plūdus, pētot ūdens kustību, kam ir gan zinātniska, gan estētiska nozīme (skat. 6. att.) (Nathan, Zöllner, 2016: 478–481).

6. attēls. Leonardo da Vinči. Plūdi un vētra pār meža reģionu. 1515 (?).
Melnš krīts. 165 x 204 mm.
(Nathan, Zöllner, 2016: 505).

Leonardo da Vinči studēja, izgudroja un skicēja dažādus kustības mehānismus. Kopumā viņa militāro mašīnu zīmējumi ir saprotami, daudziem no tiem pat nav nepieciešams paskaidrojošs teksts. Leonardo da Vinči regulāri pievērsās senajam cilvēces sapnim par iespēju lidot. Viņš vēroja, veica piezīmes un skicēja putnu un sikspārņu lidojumus, pētīja vēja ietekmi uz noteiktām spārnu pozīcijām, putnu reakciju uz vēja brāzmām, pētīja pacelšanos un nolaišanos, tā visa rezultātā izgudroja dažādas lidojošas mašīnas (skat. 7., 8. att.).

7. attēls. Leonardo da Vinči. Piezīmes par putna lidojumu dažādos vēja apstākļos. Tinte. 213 x 154 mm.
(Nathan, Zöllner, 2016: 706).

8. attēls. Leonardo da Vinči. Dažādu putna lidojuma fāžu 1505. studijas. 1505 (?).
Tinte. 290 x 227 mm.
(Nathan, Zöllner, 2016: 730).

Impresionisma mākslinieki fiksēja atsevišķus redzes iespaidus ar brīvu triepienu palīdzību. Centās attēlot redzamo pasauli tās nemitīgajās pārmaiņās. Franču gleznotāju Edgaru Degā (*Edgar Degas*, 1834–1917) interesēja kustība un tās atveidi. Gleznoja dejotājus, ietverot kompozīcijās dinamikas elementu. Prasmīgi uztvēra acumirklīgo – balerīnu kustības, pozas, mīmiku. Nīderlandiešu postimpresionisma mākslinieka Vinsenta van Goga (*Vincent van Gogh*, 1853–1890) darbos radīts plūstošas kustības iespaids ar garu, šauru triepienu palīdzību.

1880. gados franču psihologs un fiziķis Etjēns-Žils Marejs (*Étienne-Jules Marey*, 1830–1904) hronofotogrāfijās fiksēja secīgas un momentānas kustības stadijas. Zirgu, putnu, kukaiņu un citu dzīvo būtnu studijas bija jauna atklāsmē, kā arī ieguldījums anatomijā. Mūsdienās šāda veida attēlojamo objektu atkārtošana un pārklāšana ir pierasta kustības vizuālā valoda (Lubbock, 2009).

Etjēna-Žila Mareja hronofotogrāfiskie pētījumi par dzīvniekiem kustībā noveda pie tādu glezniecības tehniku aizsākumiem kustības attēlošanā kā ķermeņa daļu aizmiglošana, atkārtošana, pārklāšana, mēģinot imitēt šos mehāniskos attēlus. Tas parādās, piemēram, franču mākslinieka Marsela Dišāna (*Henri-Robert-Marcel Duchamp*, 1887–1968) gleznā "Kailās figūras virzīšanās lejup pa kāpnēm, nr. 2" (*Nude Descending a Staircase No 2*). Tiek atveidotas statiskas objekta reprezentācijas, radot sajūtu par kustību darba plaknes ietvaros (skat. 9. att.). Marsela Dišāna agrīnajās gleznās var saskatīt gan kubisma, gan futūrisma iezīmes (Lubbock, 2009).

9. attēls. Marsels Dišāns. Kailās figūras virzīšanās lejup pa kāpnēm, nr. 2. 1912.
Audekls, eļļa. 146 x 89 cm.

(<https://www.wikiart.org/en/marcel-duchamp/nude-descending-a-staircase-no-2-1912>).

20. gadsimta kubisma mākslinieki attīstīja tehniku, kurā dažādas objekta daļas tiek attēlotas no dažādiem skatu punktiem. Kubistu gleznās ir ietverts dinamikas elements, imitējot skatītāja kustību ap objektu.

Viens no mākslas virzieniem, kura ietvaros mākslinieki visvairāk pētīja kustības un ātruma attēlošanas iespējas, ir futūrisms. Tas ir laiks, kad cilvēki piedzīvoja iepriekš vēl nepieredzētu ātrumu, kurā mākslinieki saskatīja skaistumu. Gleznotāji mēģināja notvert garām zibošus tēlus, apvienojot vairākus mirklīgus iespaidus vienā gleznā – līdzīgi kā vairākekspozīciju fotoattēlā. Bija vēlme attēlot darbības ritmu laikā. Futūrisma glezniecība ietekmējusies no kubisma un abstrakcionisma. Futūristi līdzīgi kā kubisma pārstāvji šķēla gleznas plakni skaldnēs.

Itāliešu futūrists Džakomo Balla (*Giacomo Balla*, 1871–1958), gleznojot darbu "Suņa pavadiņas dinamisms" (*Dynamism of a Dog on a Leash*), ietekmējies no hronofotogrāfijām. Lai gan gleznā parādīta ātra kustība, atkārtojot un padarot neskaidras atsevišķas daļas – takša kājas, asti, pavadiņu, sievietes kājas, tomēr rodas sajūta, ka kustība notiek uz vietas. Ātrums neatbilst pārvietošanās attālumam (Lubbock, 2009). Vēlākie Džakomo Ballas darbi ir abstraktāki, tajos kustības iespaids tika radīts ar krāsu plaknēm.

20. gadsimta Īrijā dzimušais mākslinieks Frānsiss Bēkons (*Francis Bacon*, 1909–1992) savas radošās darbības laikā bieži fokusējās uz kustību. Katrs otas vilciens ir kā pirmais, radīts ar izjūtu. Kustības iespaids tika panākts ar otas triepienu formām un virzieniem. Daudzās Frānsisa Bēkona gleznās var saskatīt līdzību ar kubismam raksturīgo iezīmi – objekta parādīšana no dažādiem leņķiem. Taču salīdzinājumā ar šī mākslas virziena izpausmēm Frānsisa Bēkona gleznās katrs triepiens ir atsevišķs žests ar noteiktu virzienu, kas veido iespaidu par formas apjomu un kustību. Tiek radīts izkropļots, deformēts attēlojums (skat. 10. att.).

10. attēls. Frānsiss Bēkons. Pašportrets 1969.
Audekls, eļļa. 35,5 x 30,5 cm.
(<http://francis-bacon.com/artworks/paintings/1960s>).

Māksla ir cieši saistīta ar dažādām dzīves norisēm, vērtībām, problēmām, kas aktuālas cilvēcei kādā laika posmā. Vislielāko pārvērtību laikmets ir 20. gadsimts, kad norisinājās sociālās revolūcijas, postoši kari, notika sociālo sistēmu pārvērtēšana, raksturīgi arī jauni izgudrojumi tehnikā un rūpniecībā, atklājumi zinātnēs. Jaunie atklājumi parādīja, ka īstenība sastāv no kā vairāk nekā tikai no acīm redzamā, tas mainīja cilvēku uztveri.

Kustības attēlojums mūsdienu ārzemju mākslā

Mūsdienu mākslu raksturo daudzveidība, dažādu stilu, žanru, mediju sajaukums. Katrs mākslinieks izvēlas sev piemērotāko izteiksmes veidu. Kustības attēlojums 21. gadsimta mākslā ir aktuāls, iespējams, tas ir saistīts ar straujo dzīves tempu, ar vēlmi atrast atbildes uz jautājumiem, kas ir laiks un kas ir telpa, kurā notiek nepārtrauktas izmaiņas.

Poļu mākslinieks Mikolajs Obrickis (*Mikolaj Obrycki*) glezno skrējējus, sporta dejojājas dažādos kustības stāvokļos, bieži izmanto monohromu krāsu gammu (<https://www.saatchiart.com/account/profile/90660>).

Džeimss Phua (*James Phua*) ir malaiziešu mākslinieks, kurš glezno zirgus, apguvis ķīniešu tušas glezniecību. Kustības iespaids tiek radīts, piemēram, ar plūstošu līniju palīdzību, kas papildina skrienošo zirgu formas (<http://jamesphuadehorse.com/>).

ASV dzimusī māksliniece Mišela Džadera (*Michelle Jader*) glezno uz puscaurspīdīgiem paneļiem, pārklājot dažādas pozas, tādējādi rodas telpiskuma un kustības iespaids (<http://michellejader.com/site.html>).

Vācu mākslinieks Moto Vaganari (*Moto Waganari*) veido lēcēju figūras dažādos kustības stāvokļos, kas tiek papildinātas ar ēnām. Mākslas darbi ir trīsdimensionāli, statiski (<https://motowaganari.wordpress.com/>).

Mūsdienu ārzemju mākslā kustības attēlojumam ir pievērsušies ļoti daudzi mākslinieki. Vieniem tā ir galvenā tēma ilgstošā laika posmā, citi tai pievēršas periodiski vai tikai kādā atsevišķā darbā.

Kustības attēlojums mūsdienu latviešu mākslā

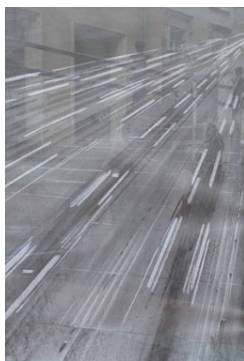
Mākslinieks Ivars Heinrichsons risina pretstatu mijiedarbību ar līniju, laukumu un melni balto krāsu attiecībām. Viņa darbos vienlaikus ir ekspresija un stabilitāte, gaišais un tumšais, miers un kustība, haoss un kārtība, vīrišķais un sievišķais. Gleznojumos jūtama nepabeigtība, brīvība, neparedzamība, neierobežotība, taču vienlaikus viss ir pārdomāts. Mākslinieks ir izveidojis tēlu sistēmu – zirgs, klavieres, balerīnas, kas viņa darbos atkārtojas. Pats mākslinieks ir skaidrojis: "Klavieres, zirgs – tās ir izpausmes formas manam iekšējam "es".

Zirgs kā dabīga ekspresija, žests, kaligrāfija. Zirgs ir kā zīme, visatbilstošākā tam, kas ir manī. Tam, kas liek tikties.

Klavieres kā kultūras zīme, kaut kas pamatā esošs. Tās liek sevi sakārtot.

Klasiskais balets ar savu stila un motīvu skaidrību vedina tikties uz ideālo, trauslo, balto" (Ževaite, 2011).

Gleznotāja Vineta Kaulača vairāk fokusējas uz kustību, kas notiek starp vērotāju un telpu, uz acu skatienu kustību, nevis uz kustīgiem objektiem. Māksliniece ir teikusi: "Mana darba mērķis – ilustrēt uztveres, uztveršanas procesa neskaidrību un relativitāti" (Kaulača, 2005). Viņas daiļradē notiek fotogrāfijas un glezniecības mijiedarbība. Vinetai Kaulačai izdodas notvert mirkli un ilgākā laika posmā tapušajos darbos saglabāt kustību un vieglumu. Mākslinieci interesē mirklis, laiks, ātrums un lēnums, cilvēka uztvere (skat. 11. att.).

11. attēls. Vineta Kaulača. *Lielceļš*. 2006.

Papīrs, grafijs. 65 x 45 cm.

(<http://www.makslaxogalerija.lv/lat/makslinieki/vineta-kaulaca/>).

2016. gadā Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu zālē Arsenāls bija skatāma mākslinieka Pētera Sidara personālizstāde "Tveramā kustība". Mākslinieks teicis: "Tveramā kustība ir tā, ko es ar acīm tveru, nevis ar roku" (Fišere, 2016). Pēteris Sidars eksperimentē, izmanto daudzveidīgus materiālus un tehnikas, kas raisa vizuālo asociāciju plūsmas, arī pašu radošo daiļradi var nosaukt par kustību. "Mākslinieks teic – materiāla maiņa radot kustību" (Kaukule, 2016). Viņš darbojas tekstilmākslas jomā, glezno, veido instalācijas. Ekspozīcijā viens no dominējošajiem mākslas darbiem bija apjomīgs trīsdimensiju laminētais gleznojums "Plūsma", kura iekomponēšanu telpā veica izstādes mākslinieks Jurgis Krāsons. Telpa tika piepildīta ar kustību. Pēteris Sidars saistībā ar izstādi izdeva mākslas žurnālu "Pēteris", kurā rakstīja: „Trīsdimensiju glezna ieņem tādu pašu vietu glezniecībā kā darbs uz audekla vai citiem materiāliem, uz kuriem uzliktas eļļas krāsas. Tas nozīmē, ka trīsdimensiju glezna ieņem īpašu savu stāvokli telpā, jo tā ir apskatāma no vairākiem skatu punktiem, tādējādi izveidojot tveramās kustības meditāciju. Trīsdimensiju glezna var pāriet no viena stāvokļa citā stāvoklī, veicot brīvi veidotu skulpturālu objektu telpā, nojaucot jebkuras robežas. Tādējādi tieši trīsdimensiju glezna kļūst par eksperimentēšanas lauku, kurā glezniecībai paveras tveramās kustības iespējas!" (Fišere, 2016).

2015. gadā galerijā "Māksla XO" bija skatāma izstāde "Pašportrets / Self-Portrait", kurā piedalījās 28 Latvijas mūsdienu mākslinieki. Vija Zariņa pašportretā "Garāmejojot" centusies parādīt savu būtību. Māksliniece teikusi: "Visu tomēr nosaka rakursi, kustības vai kaut kas neskaidrs, bet tomēr ļoti atpazīstams. To vēlējos arī parādīt savā pašportretā "Garāmejojot". Siluets, kustība, kustības ātrums, es it kā slīdu, bet esmu atpazīstama. Būtībā jau mākslinieks katrā savā darbā ieliek sevi, katrs mākslinieka darbs savā ziņā ir pašportrets, nav obligāti jārāda savs ģimis. Ļoti vēlējos savā darbā parādīt maigumu" (Lūse, 2015).

Latvijas laikmetīgajā glezniecībā kustības attēlojums spilgti parādās Ivara Heinrihsona darbos, caurvijot visu viņa daiļradi. Tie ir ekspresīvi otas triepieni, žests. Arī māksliniece Vineta Kaulača ir pievērsusies kustībai, pētot uztveri, acu kustības, mirkli. Viņa pie viena darba strādā ilgstoši, taču saglabā tajā vieglumu. Pēteris Sidars tver kustību ar acīm, lai pēc tam to atveidotu dažādos materiālos, pati viņa dzīve un mākslas eksperimenti ir kustība. Nosauktie mākslinieki strādā ļoti dažādi, taču rada iespaidu par kustību. Citi latviešu mākslinieki kustības attēlojumam ir pievērsušies samērā reti, tikai atsevišķos darbos.

Secinājumi

Analizējot apkopoto informāciju, var secināt, ka mākslinieki izmanto tādas kustības attēlošanas veidus kā:

- dinamiska, enerģiska, asimetriska, daudzveidīga kompozīcija (piemēram, Leonardo da Vinči, Ivars Heinrihsons, Pēteris Sidars);
- ekspresija (piemēram, Ivars Heinrihsons);
- neskaidrība, nenoteiktība, pludinājumi (piemēram, Vija Zariņa);
- dažādu telpu un laiku apvienojums (piemēram, Vineta Kaulača);
- līniju, laukumu atkārtojums, attēla dubultošana, trīskāršošana utt. (piemēram, pirmatnējie alu zīmējumi, Marsels Dišāns, Džakomo Balla, Vineta Kaulača);
- dažādu kustības stāvokļu, pozu, žestu attēlojums, *contrapposto* (piemēram, renesanses laika mākslinieki);
- tādu tēlu, darbību un vietu atveidojums, kas asociējas ar kustību (piemēram, Ivars Heinrihsons);
- kustības un miera pretstatu izmantošana (piemēram, Ivars Heinrihsons);
- brīvi, plūstoši triepieni, acumirkīgā fiksēšana (piemēram, impresionisms, Vinsents van Gogs);
- formas apjoma un kustības modelēšana ar triepieniem (piemēram, Frānsiss Bēkons);
- dažādu skatu punktu izmantojums (piemēram, kubisms, Frānsiss Bēkons) u.c.

Summary

Artists of different eras have turned to reproduce motion. The primitive man drew hunting scenes and running animals which sometimes had more than four legs on the walls of the caves. It could indicate attempts to show motion by including different stages of motion in the same drawing. *Contrapposto* technique was used during the renaissance. Leonardo da Vinci studied anatomy, birds' flight, water motions through his drawings and observations. The presence of the movement is also visible in impressionism, cubism artworks. One of the art movements where artists have studied the possibilities of portraying motion and speed the most is futurism. It is the time when people experienced speed never experienced before. 20th century artist Francis Bacon depicted movement in his paintings using deformation. Modern art is characterized by diversity, combination of different styles and genres. Artists often search for motive in predecessors' art, combining it with their own experience. Various artists, such as Mikolaj Obrycki, James Phua, Michelle Jader, Moto Waganari have been selected for this article to see that motion can be represented by using different methods. The brightest representatives in Latvia's contemporary art who have turned to reproduce motion are such artists as Ivars Heinrihsons, Vineta Kaulaca, Peteris Sidars.

By analyzing the summarized information, the author concluded, that artists use the following ways of representing movement:

- creation of dynamic, energetic, asymmetrical and varied composition (for example, Leonardo da Vinci, Ivars Heinrihsons, Peteris Sidars);
- expression (for example, Ivars Heinrihsons);
- vagueness, uncertainty, blending (for example, Vija Zarina);
- a combination of various spaces and times (for example, Vineta Kaulaca);
- repetition of lines and shapes, image doubling, triplication etc. (for example, primitive cave drawings, Marcel Duchamp, Giacomo Balla, Vineta Kaulaca);
- representation of different motion positions, poses, gestures, *contrapposto* (for example, Renaissance artists);

- representation of such images, actions and places, which are associated with motion (for example, Ivars Heinrihsons);
- use of opposites of motion and peace (for example, Ivars Heinrihsons);
- free, flowing strokes, instant fixing (for example, Impressionism, Vincent van Gogh);
- modeling the volume and motion of the form with strokes (for example, Francis Bacon);
- use of different viewing points (for example, Cubism, Francis Bacon); etc.

Literatūra un avoti

1. Albert, G. (2003). *The Simple Secret to Better Painting*. Sinsinati: North Light Books.
2. Fišere, O. (2016). *Visa dzīve ir viens tamborējums. Ekskursija izstādē „Tveramā kustība” kopā ar mākslinieku Pēteri Sidaru*. Skatīts 19.09.2017. http://www.artterritory.com/lv/teksti/intervijas/5433-visa_dzive_ir_viens_tamborejums/.
3. James Phua. Skatīts 19.09.2017. <http://jamesphuadehorse.com/>.
4. Kaukule, A. (2016). *Sataustīt kustību. Saruna ar mākslinieku Pēteri Sidaru*. Skatīts 19.09.2017. <http://www.la.lv/sataustit-kustibu/>.
5. Kaulača, V. (2005). *Vineta Kaulača (1971)*. Skatīts 19.09.2017. <http://www.makslaxogalerija.lv/lat/makslinieki/vineta-kaulaca/>.
6. Lubbock, T. (2009). *Great Works: Dynamism of A Dog on a Leash (1912) Giacomo Balla*. Skatīts 19.09.2017. <http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/great-works/great-works-dynamism-of-a-dog-on-a-leash-1912-giacomo-balla-1781174.html>.
7. Lūse, P. (2015). *Fotoreportāža: izstādes “Pašportrets” atklāšana galerijā “Māksla XO”*. Skatīts 19.09.2017. <http://www.makslaxogalerija.lv/lat/makslinieki/vija-zarina/>.
8. Michelle Jader. Skatīts 19.09.2017. <http://michellejader.com/site.html>.
9. Mikolaj Obrycki. Skatīts 19.09.2017. <https://www.saatchiart.com/account/profile/90660>.
10. Moto Waganari. Skatīts 19.09.2017. <https://motowaganari.wordpress.com/>.
11. Nathan, J., Zöllner, F. (2016). *Leonardo da Vinci. The Graphic work*. Cologne: Taschen.
12. *Nude Descending a Staircase, No.2*. Skatīts 19.09.2017. <https://www.wikiart.org/en/marcel-duchamp/nude-descending-a-staircase-no-2-1912>.
13. Ževaite, I. (2011). *Ivars Heinrihsons (1945)*. Skatīts 19.09.2017. <http://www.makslaxogalerija.lv/lat/makslinieki/ivars-heinrihsons/>.
14. *1960s paintings*. Skatīts 19.09.2017. <http://francis-bacon.com/artworks/paintings/1960s>.